

BÍLÁ KNIHA

ŠKOLSTVÍ, SPORT A KULTURA

TOP
tým

poslanecký klub
els
v evropském parlamentu

Předmluva

Luděk Niedermayer
europoslanec

V současném světě plném rychlých změn a komplexních problémů či krizí se před naší zemí i našim kontinentem objevují další a další výzvy v klíčových oblastech, jako jsou hospodářství, zahraniční a evropská politika, energetika, ale i ve školství, sociální a zdravotní politice. Stále více se diskutuje o bezpečnosti v Evropě, o její energetické, technologické i surovinové soběstačnosti, o udržitelnosti či budoucí roli umělé inteligence v ekonomice i společnosti jako takové.

Odpověď na tyto výzvy stojí mimo jiné i v kvalitě a flexibilitě vzdělávacích systémů a třeba i přípravě společnosti na změny spojené s demografickým vývojem. A to jsou jen dvě z mnoha oblastí, ve kterých úspěch či neúspěch bude formovat naši budoucnost. Otvírá se před námi mnoho otázek a s nimi vzniká také prostor pro tvorbu nových odpovědí. Naše doba vyžaduje schopnost nejenom včas aktivně reagovat na nové výzvy, ale též schopnost je předvídat a aktivně přispívat k formování nových odpovědí na výzvy budoucí. A nejde jen o "abstraktní odpovědi", ale hlavně, v souladu s nimi, přijímání funkčních politik, které zajistí stabilitu, bezpečnost a prosperitu naší společnosti.

V proměnlivém prostředí světa, Evropy a České republiky ve 21. století budou získávat čím dál větší roli dnešní mladá generace, jejichž názory a pohledy jsou nositeli budoucí podoby naší společnosti. Velmi proto vítám angažovanost členů a členek mládežnické politické organizace TOP 09 TOP týmu, kteří projevují aktivní zájem o konstruktivní řešení výzev, jež ovlivňují a budou ovlivňovat nejen jejich generaci, ale i celou společnost, včetně generací budoucích. V postojích členů TOP týmu, reflektovaných v následujících bílých knihách můžeme vidět důkaz, že mladí lidé nejen sledují vývoj společnosti, ale také aktivně přispívají do veřejné diskuse. Není jim lhostejná budoucnost naší země ani Evropské unie a toho si velmi cením.

Změny v systému regionálního školství

Změna školní docházky navrhovaná ministrem Bekem, navrhovaná ve verzi 9 let ZŠ+2 roky SŠ či 8 let ZŠ+2 roky SŠ, by mohla přispět ke snížení věku maturantů, kteří (např. díky odkladům) mohou maturovat i např. ve 20 letech. Zároveň může přinést i určité ekonomické úlevy (např. snížením docházky o jeden rok dojde k určitým finančním úsporám). Primárně je ale zavedení dvou let povinné docházky na střední škole šancí na zvýšení vzdělanosti chudší části mladých lidí, kteří doma nemají zázemí a motivace ze strany okolí pro dosažení vyššího vzdělání. Pokud bude povinná dvouletá docházka na SŠ, znamená to, že k úspěšnému dokončení středoškolského studia budou zbývat, na SŠ a SOŠ s maturitou, 2 roky a na učilištích “pouze” jeden rok, což může “méně motivované” studenty více udržet ve vzdělávacím procesu a poskytnout jim tak hlubší vzdělání. Reforma ale přináší i několik, velmi důležitých, otázek. Jednou z klíčových otázek, při zavedení systému 8 let na základní škole a 2 roky na střední škole, je otázka změny dělení na první a druhý stupeň základních škol. Nabízejí dvě varianty. Před zavedením této změny je nutné zajistit dostatek míst na středních školách a ideálně v takových školách, které budou studentům a studentkám poskytovat všeobecné vzdělávání, které je pro budoucí pracovní trh nezbytnou výbavou. Také doporučujeme, aby se středním školám dostalo větších psychosociálních kapacit pro podporu žáků s horšími startovními podmínkami.

Ukládání a správa dat o žácích, učitelích a administrativních procesech elektronicky, což může zjednodušit a zefektivnit správu školy. Data o žácích by se měli sdílet napříč vzdělávacími institucemi pro dosažení většího přehledu o jejich průchodu vzdělávacím systémem. Také podporujeme systémové využití digitálních nástrojů pro komunikaci mezi zřizovatelem, školou, rodiči, žáky a MŠMT. Tímto dosáhneme následného využití datové analýzy k posouzení výsledků výuky a identifikaci oblastí, které potřebují zlepšení.

Střední článek se má stát podpůrným a koordinačním nástrojem a tzv. „prvním místem podpory“ pro jednotlivé školy. Aktuálně se již odpilotoval ve dvou okresech, avšak v aktuální podobě pouze jako administrativně a pedagogicky podpůrný orgán. Pro větší efektivitu

vzdělávacího systému, vzhledem k obrovskému počtu zřizovatelů, potřebujeme část pravomocí zřizovatelů převést na střední článek, protože např. malá obec mající na starost pouze jednu školu není schopná kvalitně určovat, jak by se měla škola rozvíjet. Navrhujeme tedy zavedení středního článku v podobě, v jaké byl poslední dva roky odpilotován a posílení jeho pravomocí vůči ostatním aktérům v systému školství. Podporujeme tedy MŠMT v zavedení plošného středního článku do soustavy regionálního školství a doufáme v posílení jeho pravomocí.

V České republice se nachází soustava středního školství v trýznivém stavu a tuto situaci je potřeba co nejrychleji změnit. Máme zde přes dvě stě oborů, přičemž studium některých z nich (např. prodavačka) je již v dnešní době absolutní ztrátou času. Navrhujeme razantní snížení počtu oborů, tedy sloučení a u některých i zrušení. Více všeobecné obory zpřehlední systém pro uchazeče o středoškolské studium a zvýší uplatnitelnost absolventů na trhu práce. Podporujeme tedy aktuální návrh náměstka Nantla na snížení počtu oborů na pouze několik desítek.

Výrazné změny v demografii obyvatelstva (oběma směry) zde budou vždy a již za pár let nás čeká nebývalý nápor na vysoké školy. Je tedy nutné, aby na nejvyšších úrovních řízení školství vznikly pozice pro analýzu demografického vývoje, která bude kromě vytváření analýz koordinovat systémové kroky a jednotlivé aktéry v systému (primárně zřizovatele) pro dostatečně včasnou reakci na demografické změny v populaci.

Považujeme za důležité také posílit systémovou podporu financování výstavby školek ze strany státu a nastavení finančních znevýhodnění pro zřizovatele, kteří nezařídí dostatek míst pro děti od 3 let ve školkách.

Abychom se stali z montovny mozkovnou, potřebujeme navýšit nabídku všeobecně zaměřených vzdělávacích programů ve středním školství alespoň na 50%. Tohoto bychom měli dosáhnout pomocí zvětšení nabídky čtyřletých gymnázií a lyceí.

Stírání rozdílů ve školství

Z veřejně dostupných dat, bohužel, vyplývá, že se dlouhodobě v České republice nedaří stírat regionální rozdíly, a to včetně školství. Strukturálně postižené regiony (zejména v Ústeckém a Karlovarském kraji) mají relativně velký počet osob s maximálně základoškolským vzděláním a také například vysokou exekovanost. Důvodů je samozřejmě několik, od rodinného prostředí až po “motivaci” okolí, ve strukturálně postižených regionech je potřeba vyššího (až vysokoškolského) vzdělání pro budoucí zaměstnání nižší, než v jiných regionech Česka. České vzdělávání je tak příkladem sociálně-prostorové nespravedlnosti, tak jak ji definují např. Soja (2009) či Matoušek (2014). Tedy řešení, které by stíralo rozdíly ve školství není jednoduché a nelze ho vyřešit bez řešení dalších problémů se kterými se tyto regiony potýkají. Jedním z hlavních kroků při řešení tohoto problému může být průmyslová restrukturalizace (nejen) dříve uhelných regionů. Příchod průmyslu 4.0. může, kromě nových pracovních míst, přinést i nové typy středních škol, které by svým žákům mohly poskytnout vzdělání vhodné pro uplatnění v daném průmyslovém odvětví (v ideálním případě ne jen vyučení, ale univerzálnější vzdělání, které bude do budoucna klíčové pro adaptaci na pracovním trhu). Klíčovou formou motivace je efektivní boj s exekucemi, které jsou v postižených regionech velmi časté. Pokud je rodina v exekuci, financování středoškolského studia může být náročné (a ne vždy je možné efektivně skloubit brigádu a školu, která by měla být ještě pořád v tomto věku vyšší prioritou). Neposledním řešením je otázka sociálních dávek. Jednak úprava systému dávek tak, aby opravdu pomáhal potřebným a ne(spolu)vytvářel domnění, že je mnohem lepší být na dávkách, než studovat a mít šanci na dobře placenou práci (tento bod se zásadně pojí s problematikou exekucí, protože ty berou rodině většinu příjmu a je pak pro ní výhodnější čerpat dávky a nepracovat). Otázkou je, zda by zavedení povinného roku na SŠ (viz dále) pomohlo v řešení tohoto problému.

Data společnosti PAQ research ukazují, že účast dětí z chudých a nefunkčních rodin na předškolním vzdělávání má zásadně pozitivní dopad na jejich úspěch ve vzdělávacím systému a pozdějším životě. Je tedy třeba se zaměřit i na tuto oblast vzdělávací soustavy, protože za posledních dvacet let jsme se téměř vůbec neposunuli v otázce snížení sociálních rozdílů ve

vzdělávání a naopak se nám stále více rozevírají pomyslné nůžky. Pro úspěch naší ekonomiky a společnosti v následujících desetiletích tedy nutně potřebujeme snížit počet dětí ohrožených vzdělávací chudobou.

Chceme aby se zlepšilo postavení nepedagogických pracovníků ve školství. Tito pracovníci jsou zásadní pro zlepšení kvality výuky skrz odbřemenění.

Chybějící témata ve výuce

Chceme aby výuka odpovídala požadavkům moderního života a celospolečenské poptávce 21. století. Těchto cílů dosáhnout skrz nahrazení části memorování faktických informací zaměřením na měkké dovednosti a interaktivnější výuku.

Sexuální výchova na základních a středních školách je stále silně nedostatečná. Přitom by měla být důležitou součástí přípravy na dospělý život. Podporujeme rozšíření sexuální výchovy, ať už v rámci výuky biologie, či samostatně. Přejeme si, aby byla na školách otevírána a otevřeně řešená témata jako sexuální násilí, pohlavně přenosné choroby, konsent, druhy sexuálních orientací aj. Zároveň je potřeba toto téma řešit pravidelně, systematicky a úměrně věku, aby se do povědomí žáků a studentů opravdu dostalo. Přednášky by měli dělat odborníci populární formou, přijatelnou pro mladé. Téma jako takové by mělo být už od útlého věku detabuizované. Je tedy nutné toto téma větší měrou začlenit jak do RVP, tak do přípravy budoucích učitelů biologie a společenských věd.

Pro pochopení světa, ve kterém žijeme je ale důraz na moderní dějiny důležitý a není potřeba neustále začínat od pravěku a opakovat detailně již probrané učivo. Na vyšších stupních ZŠ a SŠ by bylo vhodné při opakování výuky dějepisu starší období probrat zkratkovitě a více času věnovat moderním dějinám ve spojení s informovaností o aktuálním dění ve světě, s politickou výukou, atd.

Navrhujeme zařazení témat boje z dezinformacemi a Výuka digitálních dovedností a bezpečnosti online prostředí je klíčovou součástí digitálního vzdělávání.

Podporujeme zavedení tématu mentálního zdraví a well beingu do výuky v rámci zdravotní a psychologie. Zjednodušenou, pochopitelnou a poutavou formou, přizpůsobenou věku. Je třeba klást důraz na důležitost tohoto tématu, osvětu a prevenci, překonávání tabu. Na školách by měl být studentům (a rodičům) k dispozici odborník, který je navede při řešení problémů, bude jim umět popsat jak vypadají úzkosti, deprese a panické stavy. Školy musí klást důraz na to, že mluvit o problémech není ostuda a že jsou realitou velké části společnosti. Téma by mělo být jednou za čas představeno i rodičům formou workshopů / kurzů. Samozřejmostí bude školení celého pedagogického sboru.

Pro dlouhodobé dosažení zařazení nových témat do výuky a vytvoření prostoru pro interaktivnější výuku potřebujeme snížit množství kurikula.

Využití technologií a digitalizace

S rozvojem umělé inteligence přichází nejen výhody z toho pramenící, ale také významná rizika. Školy by měly být schopny své žáky a studenty v tomto směru rozvíjet, naučit je využívat moderních technologií ve svém studiu i práci. Zároveň je třeba upozorňovat na rizika, výuka mediální gramotnosti bude potřebnější, než kdy dříve. A ověřit autenticitu obsahu bude stále těžší. Umělá inteligence zároveň skýtá obrovské příležitosti pro pedagogy například v rámci individualizace výuky a přípravy hodin*.V souvislosti s rozvojem AI se budou muset výrazně změnit rámcové vzdělávací programy a užívání umělé inteligence ve výuce do přípravy učitelů.

Možnost podávat přihlášky elektronicky je potřebnou změnou, která zefektivní průběh přijímacího řízení na střední školy. Systém by měl být nastavený tak, aby byl uživatelsky jednoduchý, důkladně zabezpečený (budou v něm osobní data žáků) a zároveň nastavený tak,

aby garantoval co nejrychlejší a nejpřehlednější informování o (ne)přijetí žáka/žákyně. Systém má uchazeče či uchazečům o studium přidělit na školu i dle předem zvolených preferencí.

AI může pomoci školám a učitelům automatizovat administrativní úkoly, jako je správa hodnocení, záznamy o docházce a plánování rozvrhu. To jim umožní věnovat více času výuce a studentům.

I když inicializace digitálního zařízení a software může být nákladná, dlouhodobě může škole ušetřit peníze na tisku, dopravě a jiných tradičních nákladech. Digitalizace může dlouhodobě vést ke snížení počtu učitelů nutných pro výuku v jednotkách procent.

Vysoké školství

Zavedení školného na veřejných vysokých školách je jedním z nástrojů, který může přispět k vyřešení dlouhodobého podfinancování sektoru vysokého školství. Na druhé straně pak leží problém, že by tímto rozhodnutím mohlo dojít ke snížení dostupnosti vysokoškolského vzdělání pro talentované studenty, kteří mohou pocházet ze slabších poměrů a nemuseli by tak na vysokoškolské vzdělání dosáhnout. Česká republika by kvůli tomu přicházela o nadané mladé lidi s potenciálem posílit naši konkurenceschopnost. Školné proto musí být nastaveno v rozumné výši. Rovněž je třeba vytvořit vhodné podmínky, aby se mohl zapojit soukromý sektor a podpořit formou stipendií nadané studenty. Též musí efektivně fungovat stipendia na podporu sociálně slabších ze strany samotných univerzit. Spolupodílení se na vysokoškolském vzdělávání je investicí do budoucnosti nás všech. To si česká společnost uvědomuje jen v omezené míře, což je nutné změnit.

Vzhledem k astronomickému růstu životních nákladů, primárně na bydlení, pro studenty vysokých škol je na doporučujeme zavést systém výhodných půjček, aby si mohli vysokoškolské studium dovolit i mladí lidé z chudších poměrů.

Navrhujeme transformaci části stávajících vysokoškolských programů z akademických na profesní a vytvoření systémových podmínek pro vznik dalších takových oborů. Zároveň by se pro zefektivnění systému mělo.

Máme jedny z nejlepších lékařských fakult na světě, na nichž je dokonce bezplatné studium a i přesto máme nedostatek zdravotníků. Kromě narovnání pracovních podmínek lékařů je také zapotřebí sáhnout do vzdělávání. Navrhujeme tedy systém, kdy se budoucí lékař buď rozhodně za svoje studium zaplatit a nebo se zaváže pracovat v českých zdravotnických zařízeních po dobu alespoň pěti let.

Věda a výzkum

Výzkum o vzdělávání

Vzdělávací výzkum v Česku povětšinou postrádá mezinárodní přesah a produkuje se ho velmi málo. Tento výzkum je nutný pro existenci kvalitních vzdělávacích politik a pedagogického rozvoje pro transformaci českého školství pro 21. století. Proto navrhujeme vytvoření výzkumného pracoviště při Akademii věd specializovaného na vzdělávací výzkum a vytvoření systémových podmínek pro internacionalizaci vzdělávacího výzkumu v Česku.

Sport a kultura

Financování a infrastruktura sportu

Navrhujeme posílit aktivitu dětí skrz posílení hodinové dotace tělocviku v rámci regionálního školství. Navrhujeme také zjednodušení čerpání daňových úlev pro větší investice do sportu

ze soukromého sektoru. Podporujeme také vznik ministerstva sportu, které nahradí NSA. a podporu další výstavby infrastruktury ve sportu.

